

mulier instituut

**Verenigingsmonitor
Jaarbericht 2018**

Janine van Kalmthout

Resie Hoeijmakers

Verenigingsmonitor Jaarbericht 2018

**Janine van Kalmthout
Resie Hoeijmakers**

© Mulier Instituut
Utrecht, mei 2019

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1. Sociale diversiteit	5
2. Sportaanbod ouderen	7
3. Sporten met een beperking	9
4. Vitaliteit sportverenigingen	11
4.1 Organisatiekracht	11
4.2 Maatschappelijke oriëntatie	12
4.3 Vitaliteitsindex	13
5. Overige thema's	15
5.1 Duurzaamheid	15
5.2 Sport en discriminatie	16
5.3 Open club	17
6. Verenigingen op kaart	18
7. Kengetallen	20
8. Publicaties	23
Bijlage Methodologische verantwoording	25

Inleiding

De Verenigingsmonitor brengt op een groot aantal thema's het functioneren van sportverenigingen in beeld. In het kader van de Verenigingsmonitor zijn bij het Verenigingspanel van het Mulier Instituut in 2018 drie metingen uitgevoerd. In het Verenigingspanel zitten meer dan 2.000 sportverenigingen die model staan voor de ruim 28.000 sportverenigingen die Nederland telt (CBS statline Sportclubs, 2015).

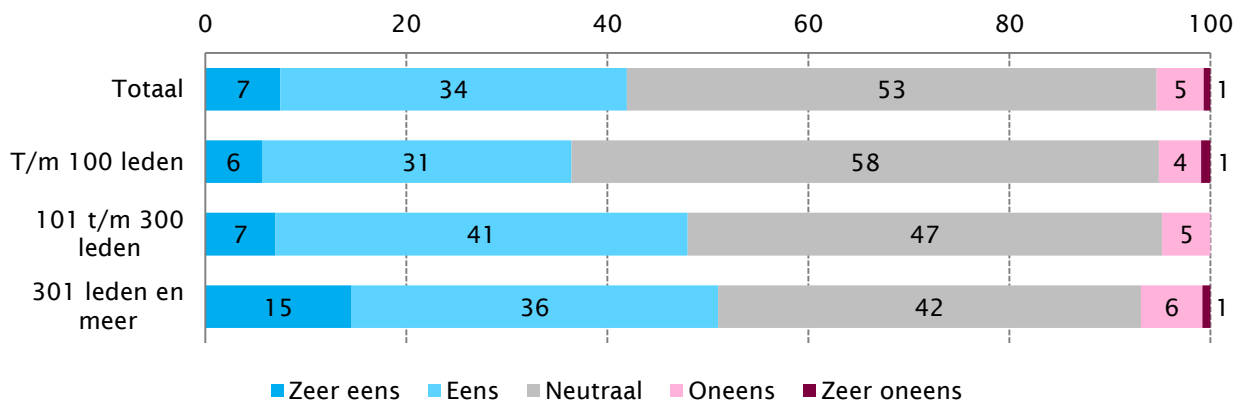
De volgende onderwerpen kwamen in 2018 in de Verenigingsmonitor aan bod: duurzaamheidsmaatregelen, sociale diversiteit in de vereniging, sportaanbod voor 55-plussers, sport en discriminatie, organisatiekracht, maatschappelijke oriëntatie, vitaliteit, Open club en sporten met een beperking. Een aantal onderwerpen komt jaarlijks of tweejaarlijks in de Verenigingsmonitor terug, zoals organisatiekracht, maatschappelijke oriëntatie, vitaliteit, duurzaamheid en Open club. Naast deze terugkerende onderwerpen, worden per meting vragen toegevoegd die bij actuele ontwikkelingen in de sport en de veranderende informatiebehoefte van beleidsmakers aansluiten, zoals monitoring van het Nationaal Sportakkoord. In 2018 is daarom aandacht besteed aan sportaanbod voor 55-plussers en sociale diversiteit. Waarschijnlijk worden deze vragen in de toekomst herhaald om ontwikkelingen te kunnen volgen.

In deze rapportage worden per onderwerp kort de resultaten gepresenteerd. De belangrijkste resultaten worden per thema in figuren weergegeven. In de tekst worden deze resultaten toegelicht en aangevuld met relevante achtergrondkenmerken en andere gegevens die bij het thema passen. Ter afsluiting van deze rapportage worden de belangrijkste resultaten op een rijtje gezet. De gegevens uit de Verenigingsmonitor worden vaak gebruikt als referentiedata of benchmark in lokaal en regionaal onderzoek of ten behoeve van andere onderzoeken in de sport. De lijst met publicaties geeft weer in welke landelijke, regionale en lokale studies gegevens uit de Verenigingsmonitor zijn te vinden en geeft een overzicht van de rapportages waarin deze uitkomsten uitgebreider staan beschreven.

Het Jaarbericht 2018 is de derde rapportage in een reeks van jaaroverzichten waarin de belangrijkste uitkomsten van de Verenigingsmonitor kort, bondig en overzichtelijk worden gepresenteerd. Op deze manier worden de belangrijkste ontwikkelingen bij verenigingen gevolgd en inzichtelijk gemaakt, deels door middel van verschillende kengetallen en indicatoren voor het sportverenigingsleven.

1. Sociale diversiteit

Figuur 1.1 Aandeel verenigingen dat meerwaarde ziet in het streven naar diversiteit onder leden en kader, uitgesplitst naar grootte vereniging (in procenten, n=485)

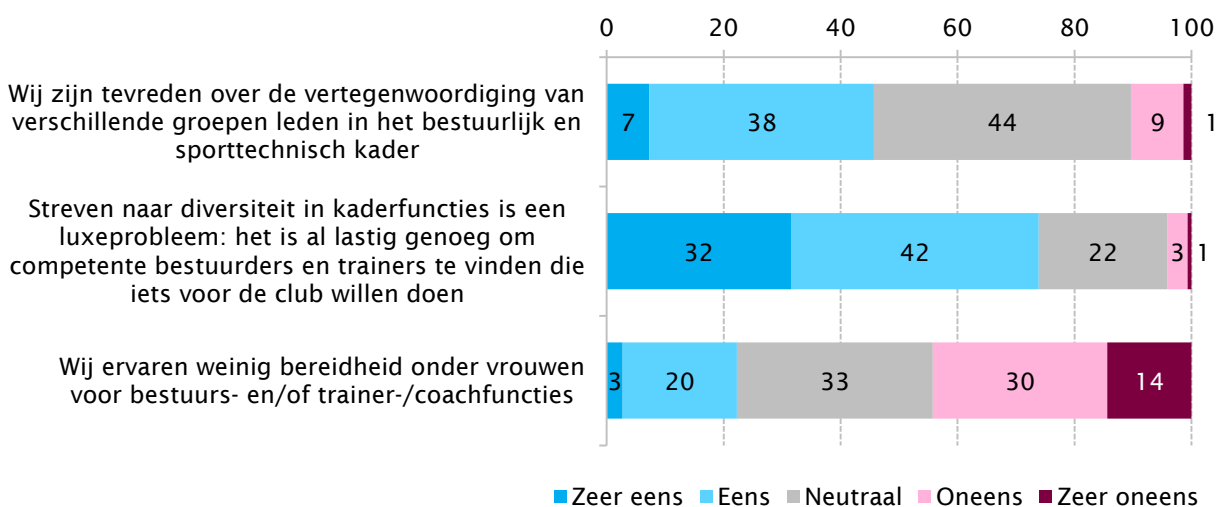

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2018.

Vier op de tien bestuurders van sportverenigingen zeggen meerwaarde te zien in een diverse samenstelling van het ledenbestand en kader (figuur 1.1). Grote verenigingen (met meer dan 300 leden) geven vaker aan meerwaarde te zien in sociale diversiteit dan kleine (minder dan 100 leden) en middelgrote (100 t/m 300 leden) verenigingen. Meer dan de helft van de verenigingen staat neutraal tegenover de meerwaarde van diversiteit; dit zijn het vaakst kleine verenigingen.

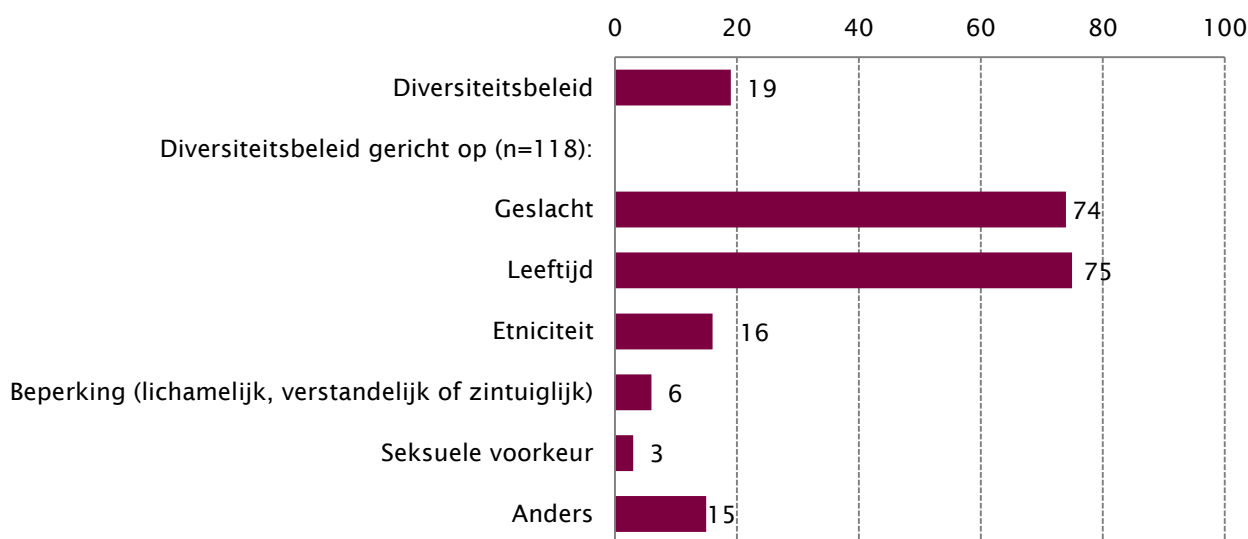
Het streven naar diversiteit wordt met name als een luxeprobleem ervaren. Drie kwart van de verenigingen vindt het al lastig genoeg om competente bestuurders en trainers te vinden die iets voor de vereniging willen doen (figuur 1.2). Veldsportverenigingen zoals voetbal, hockey en tennis zijn het vaker met deze stelling eens dan de andere sportverenigingen. Twee vijfde van de verenigingsbestuurders is tevreden over de diversiteit van leden in het bestuurlijk en sporttechnisch kader. Eveneens twee vijfde staat hier neutraal in. Een kwart van de verenigingen zegt onder vrouwen weinig bereidheid voor bestuurs- en of trainer/coachfuncties te ervaren; een grotere groep (44%) is het hier mee oneens.

Figuur 1.2 Aandeel verenigingen dat meerwaarde ziet in het streven naar diversiteit onder leden en kader (in procenten, n=485)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2018.

Figuur 1.3 Beleid gericht op diversiteit kaderfuncties bij sportverenigingen (in procenten, n=485)

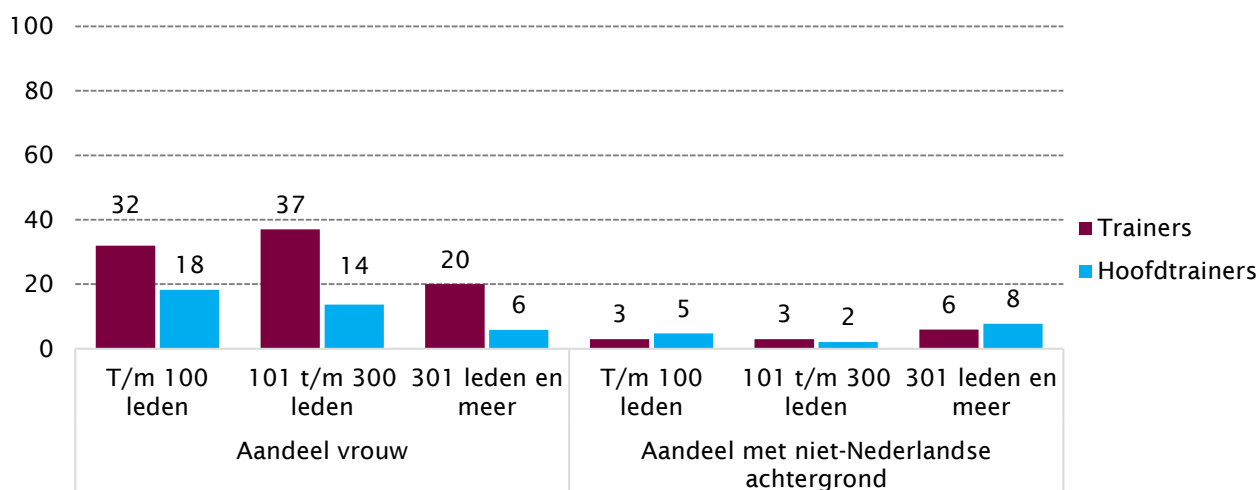

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2018.

Vier op de vijf sportverenigingen (81%, figuur 1.3) geven aan geen rekening te houden met diversiteit bij de werving en keuze van bestuurders en/of trainers/coaches. Het zijn met name grotere verenigingen (meer dan 100 leden) en veldsportverenigingen die bij werving van kader rekening houden met diversiteit. Van de sportverenigingen die rekening houden met diversiteit, geldt dit bij drie kwart van de clubs zowel voor het bestuur als voor de groep trainers/coaches en bij de overige groep alleen voor het bestuur. Verenigingen richten zich vooral op diversiteit naar leeftijd (75%) en geslacht (74%).

Waar het aandeel vrouwen onder alle clubtrainers ongeveer een kwart is (27%), zijn zij op het hoogste niveau van clubtrainers - de hoofdtrainer van de vereniging - nog sterk ondervertegenwoordigd (14%). Opvallend is dat vrouwelijke trainers bij grote verenigingen sterker zijn ondervertegenwoordigd dan bij kleine en middelgrote verenigingen (figuur 1.4). Het omgekeerde is het geval bij de vertegenwoordiging van clubtrainers met een niet-Nederlandse achtergrond. Grote verenigingen hebben in lichte mate vaker clubtrainers met een niet-Nederlandse achtergrond dan kleine en middelgrote verenigingen.

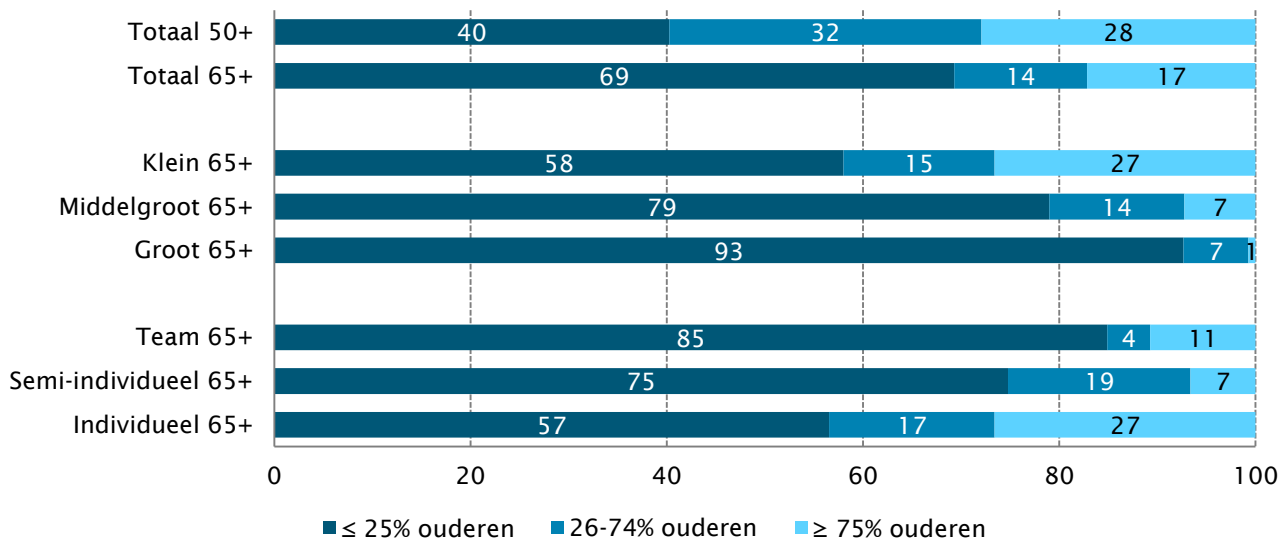
Figuur 1.4 Gender en etnische diversiteit trainers en hoofdtrainers sportverenigingen, uitgesplitst naar grootte sportvereniging (% verenigingen met trainers, n=412)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2018.

2. Sportaanbod ouderen

Figuur 2.1 Aandeel 50- en 65-plussers op sportverenigingen en aandeel 65-plussers naar grootte en type sport (in procenten, n=450)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2018.

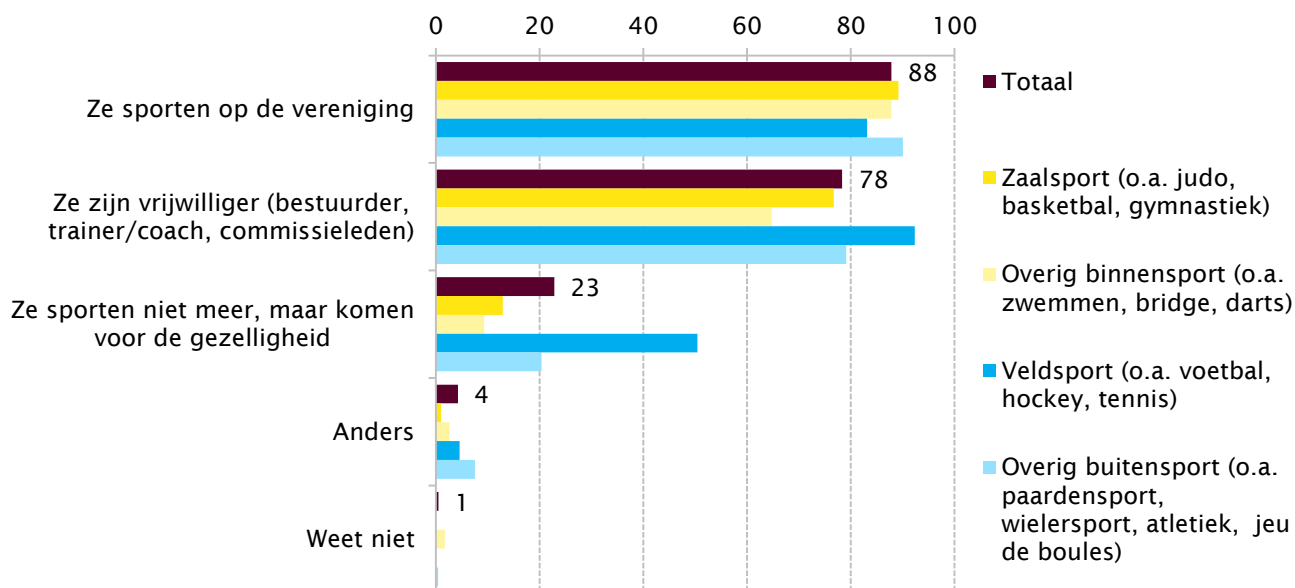
Een op de zes clubleden was in 2018 gemiddeld 65 jaar of ouder. Dit is een toename sinds voorgaande jaren. In 2009 en 2012 was nog een op de tien leden ouder dan 65 jaar. Vrijwel elke sportvereniging heeft één of meer 50-plusleden (95%) en de meeste clubs hebben ook 65-plusleden (82%).

Het aandeel 50-plussers is op een vereniging vaak een substantieel deel van het ledenbestand; voor 65-plussers geldt dit in veel mindere mate. 60 procent van de sportclubs bestaat voor meer dan een kwart uit 50-plussers, terwijl het ledenbestand van 31 procent van de sportclubs voor meer dan een kwart uit 65-plussers bestaat (figuur 2.1). Ongeveer een op de zes sportclubs bestaat grotendeels uit 65-plussers (≥ 75%; figuur 2.1). Dit zijn vaker kleinere verenigingen met minder dan 100 leden (27%) die individuele takken van sport (27%) aanbieden.

Onder grote sportverenigingen (> 300 leden) zijn nauwelijks clubs met meer dan drie kwart 65-plussers (1%). Onder kleine clubs en clubs die individuele sporten aanbieden, heeft 40 procent minimaal drie kwart 50-plussers in hun ledenbestand (niet in figuur). Sportclubs met een hoog aandeel ouderen die individuele takken van sport aanbieden, zijn onder meer fiets-, biljart- en golfclubs. Voor semi-individuele sporten zijn dit bijvoorbeeld verenigingen die jeu de boules en tennis aanbieden. Bridge- en bowlsclubs zijn populaire teamsportverenigingen voor ouderen.

De meeste verenigingsbestuurders (88%) geven aan dat de 50-plussers actief sporten op de vereniging (figuur 2.2). Naast sporten zijn 50-plussers in de vereniging vaak als vrijwilliger actief. Sporten doen ouderen in alle soorten verenigingen, maar als vrijwilliger zijn ze vaker terug te vinden bij veldsportverenigingen (o.a. voetbal, hockey en tennis) en overige buitensporten (o.a. wielersport, jeu de boules) dan bij de zaalsporten. Bij grote sportverenigingen (48%), clubs die veldsporten aanbieden (o.a. voetbal en hockey; 50%), clubs met een eigen accommodatie en kantine (34%) en clubs met weinig ouderen (33%) komt vaker (een deel van de) 50-plusleden alleen voor de gezelligheid naar de club.

Figuur 2.2 Activiteit 50-plussers op de sportvereniging naar type sport (in procenten, meer antwoorden mogelijk, n=450)

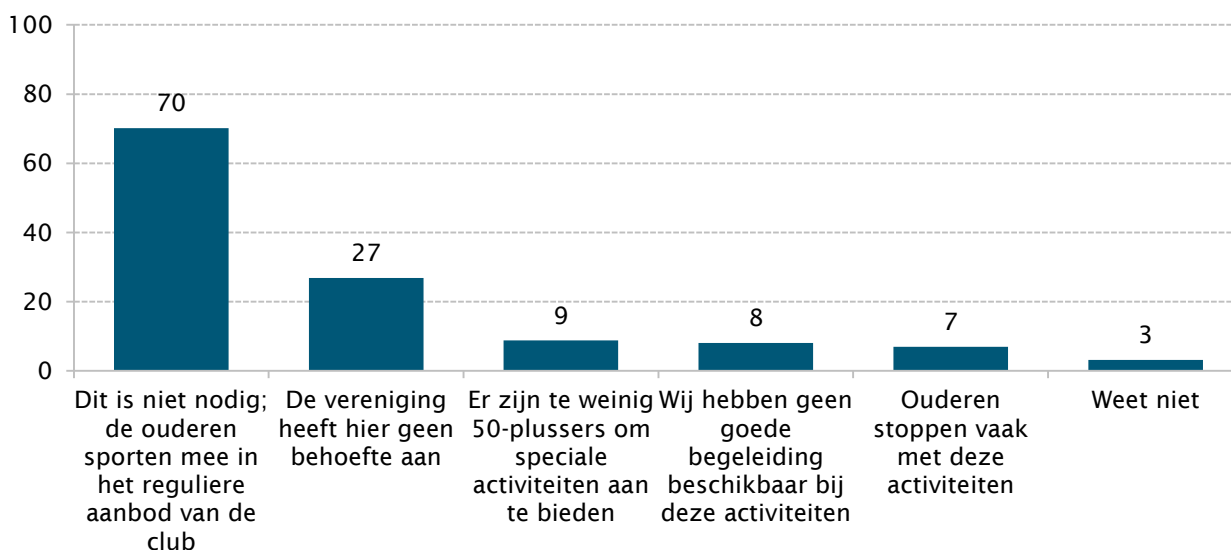

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2018.

Bij de meeste verenigingen sporten de ouderen mee in het reguliere aanbod. Een vijfde van de verenigingen biedt speciale sport- en beweegactiviteiten voor 50-plussers aan. Het zijn met name de grotere verenigingen die speciale activiteiten aanbieden.

De belangrijkste reden waarom verenigingen geen speciaal sportaanbod voor ouderen hebben, is omdat deze doelgroep binnen het reguliere aanbod van de vereniging meedoet (figuur 2.3). Dit is bij de verenigingen voor overige buitensporten (o.a. toerfietsen/wielrennen, atletiek, jeu de boules) vaker het geval dan bij de andere sporten. Met name de veld- en zaalsporten geven aan geen goede begeleiding of te weinig 50-plussers beschikbaar te hebben om activiteiten aan te bieden.

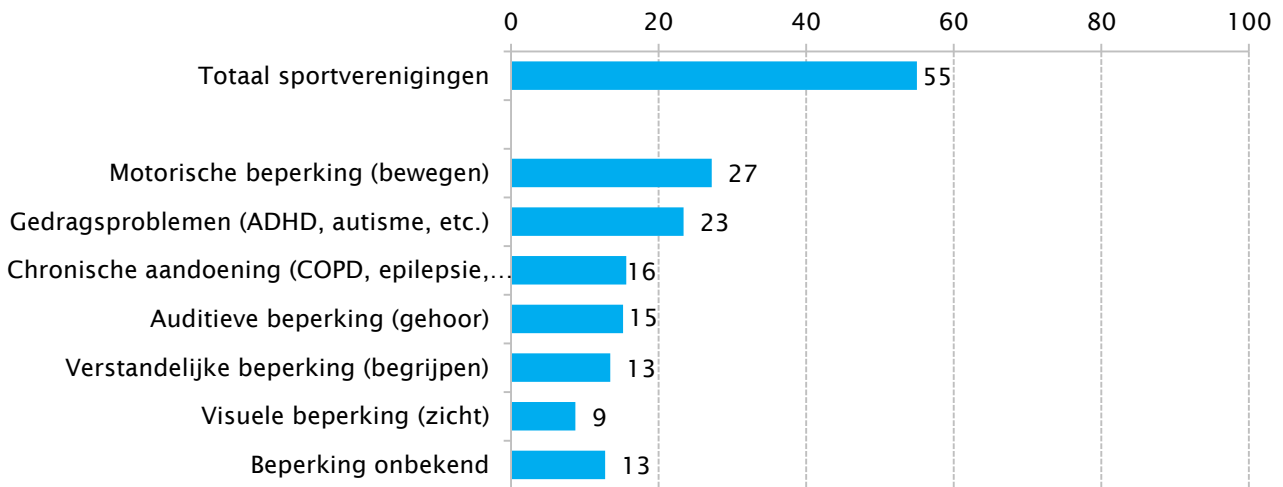
Figuur 2.3 Redenen waarom in de vereniging geen speciaal beweegaanbod voor ouderen is (in procenten, meer antwoorden mogelijk, n=386)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2018.

3. Sporten met een beperking

Figuur 3.1 Sportverenigingen met sporters met een beperking, totaal en uitgesplitst naar soort beperking (in procenten, n=407)

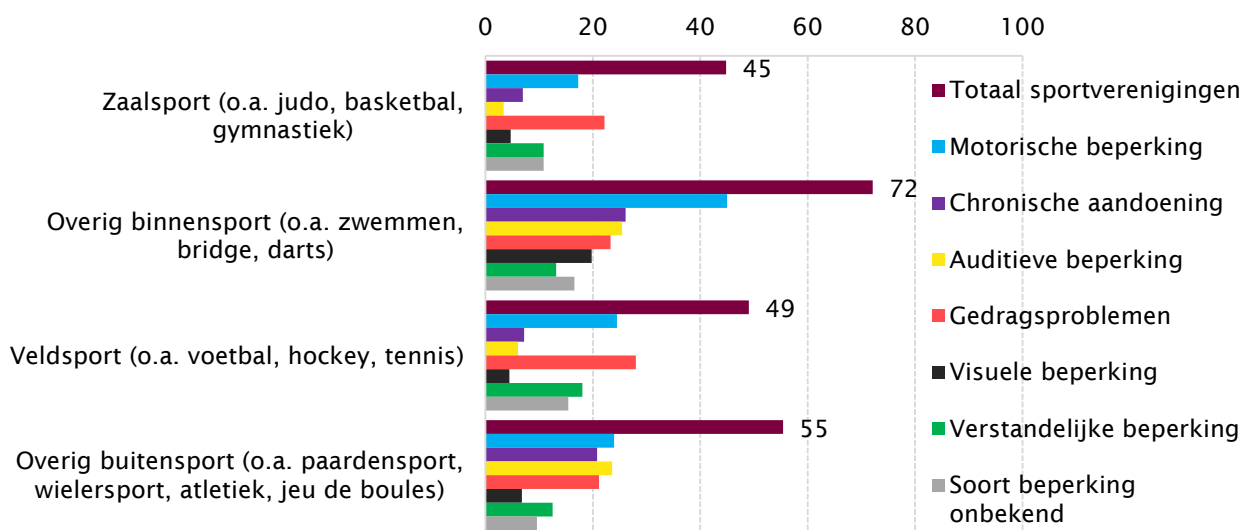

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel zomer 2018.

De helft van de sportverenigingen heeft leden met een beperking (figuur 3.1). Veelal zijn dit leden met een motorische beperking. Verenigingen hebben minder vaak leden met visuele beperking. Een kwart van de verenigingen geeft aan dat ze leden hebben met gedragsproblemen.

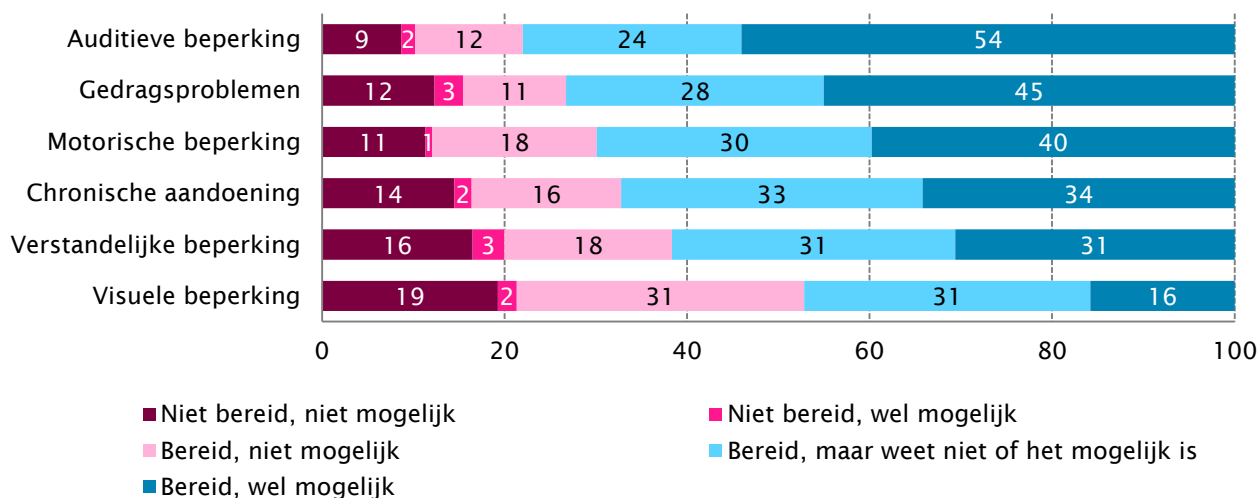
Voor mensen met een beperking zijn in bepaalde takken van sport meer mogelijkheden om in verenigingen te sporten. Zo zijn bij 'overige binnensporten', zoals zwemmen, bridge, darts en denksport meer verenigingen met leden met een beperking dan bij zaalsporten en buitensporten (figuur 3.2). Bijna drie kwart van deze verenigingen heeft sporters met een beperking als lid. Verenigingen voor 'overige binnensporten' en 'overige buitensporten' hebben vaker leden met een chronische aandoening of auditieve beperking. Mogelijk heeft dat te maken met de oudere leeftijd van de sporters van deze verenigingen. Dit zijn ook vaak verenigingen met weinig of geen jeugdleden.

Figuur 3.2 Sportverenigingen met sporters met een beperking, uitgesplitst naar type sport en soort beperking (in procenten, n=407)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel zomer 2018.

Figuur 3.3 Bereidheid en mogelijkheid om (meer) sporters met een beperking deel te laten nemen binnen sportverenigingen, naar type beperking (in procenten, n=407)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel zomer 2018.

Over het algemeen zijn verenigingen bereid om sporters met een beperking deel te laten nemen. Een deel van de bereidwillige verenigingen ziet geen mogelijkheden of weet niet of het mogelijk is om (meer) sporters met een beperking deel te laten nemen. Vooral voor sporters met een visuele beperking is dit het geval (figuur 3.3). Voor bijna alle beperkingen (uitgezonderd visueel) zijn sportverenigingen waar sporters met een beperking al meedoen, vaker bereid om sporters met een beperking te laten deelnemen dan verenigingen waar nog geen sporters met een beperking deelnemen. Maatschappelijke verantwoordelijkheid is de belangrijkste reden van bereidwillige verenigingen om (meer) sporters met een beperking in de vereniging te verwelkomen (figuur 3.4). De belangrijkste belemmeringen om (meer) leden met een beperking te verwelkomen zijn het tekort en de geschiktheid van vrijwilligers/trainers en accommodatie/materialen (cijfers niet in figuur).

Figuur 3.4 Redenen om meer sporters met een beperking in de vereniging deel te laten nemen (verenigingen die bereid zijn; in procenten, n=378)

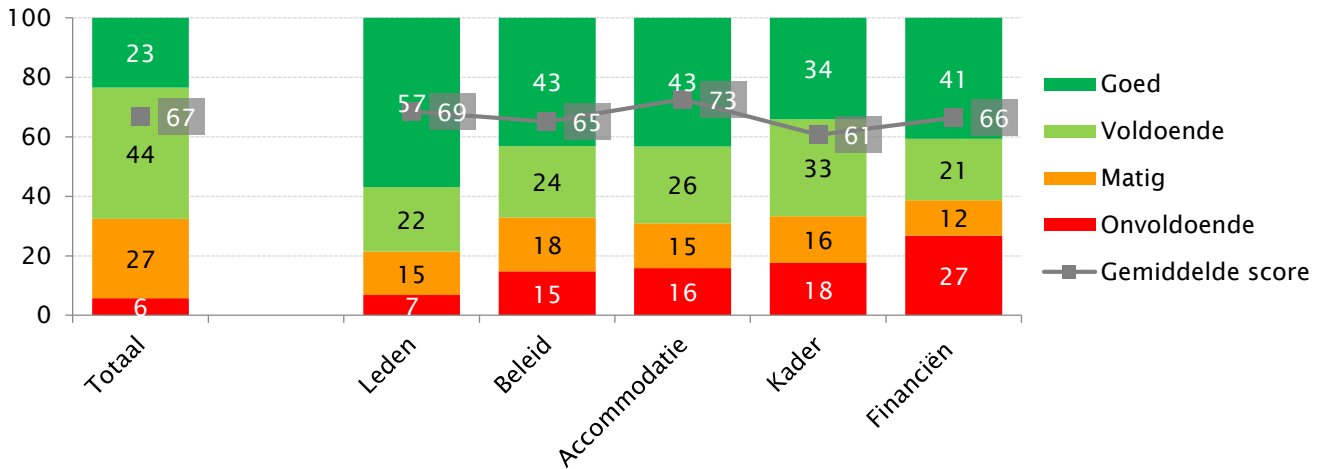

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel zomer 2018.

4. Vitaliteit sportverenigingen

4.1 Organisatiekracht

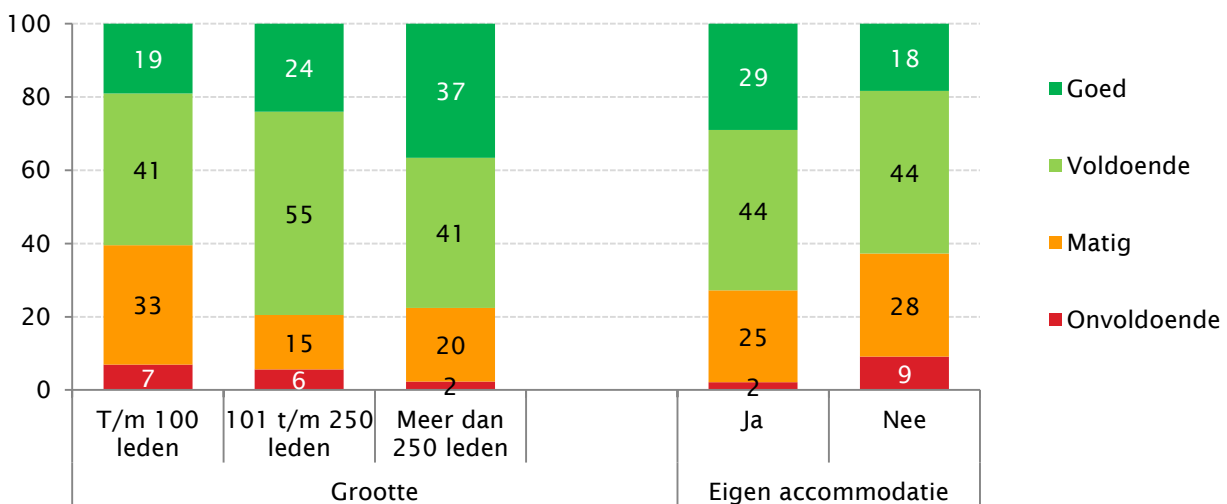
Figuur 4.1 Index organisatiekracht sportverenigingen (in procenten, n=442)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2018/2019.

Twee derde van de sportverenigingen scoort 'voldoende' of 'goed' op de index organisatiekracht (67%, figuur 4.1). Deze verenigingen zijn in staat om het sportaanbod voor de (potentiële) leden te organiseren. Een derde van de verenigingen heeft moeite met het organiseren van hun sportaanbod. Dit zijn vaker kleine verenigingen (≤ 100 leden) en verenigingen zonder eigen accommodatie (figuur 4.2). De index organisatiekracht bestaat uit vijf criteria: leden, kader, accommodatie, financiën, beleid. De score per criterium wordt ingedeeld in onvoldoende, matig, voldoende of goed. De verenigingen scoren het hoogst op het criterium leden. De financiën zijn bij verenigingen het vaakst problematisch. De grote(re) verenigingen en de verenigingen met een eigen accommodatie scoren hoger op organisatiekracht dan de kleine verenigingen en de verenigingen zonder eigen accommodatie (figuur 4.2). Met name op de criteria leden en financiën scoren grote verenigingen beter dan kleine verenigingen. De verenigingen die een eigen accommodatie hebben scoren beter op de criteria accommodatie en financiën dan de verenigingen zonder eigen accommodatie.

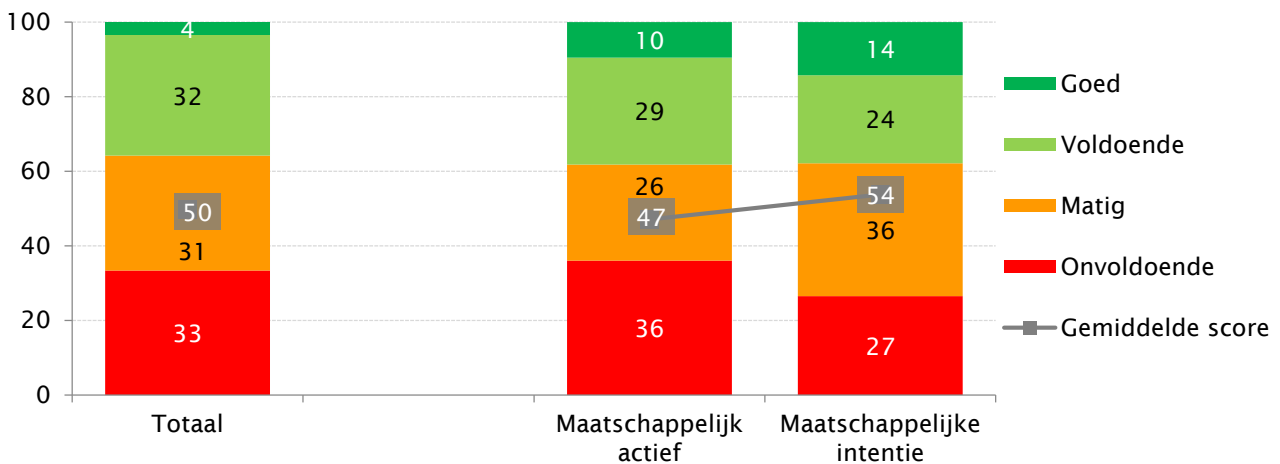
Figuur 4.2 Organisatiekracht sportvereniging naar achtergrond (in procenten, n=442)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2018/2019.

4.2 Maatschappelijke oriëntatie

Figuur 4.3 Index maatschappelijke oriëntatie sportverenigingen (in procenten, n=442)

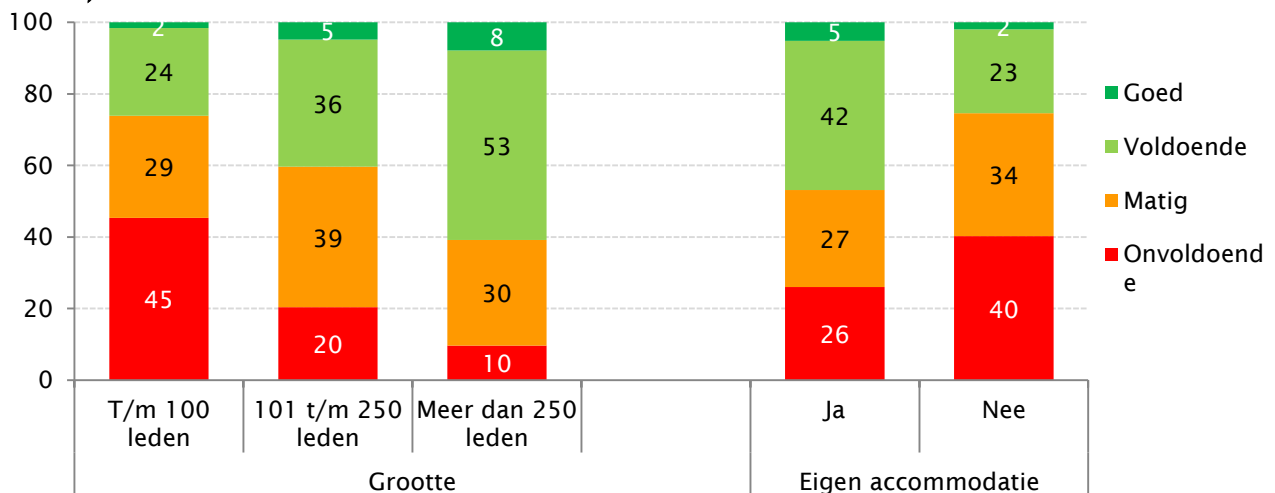
Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2018/2019.

Ongeveer een derde van de verenigingen is voldoende of goed maatschappelijk georiënteerd (36%, figuur 4.3). Deze verenigingen zijn voldoende in staat een bredere maatschappelijke functie te vervullen. Twee derde van de verenigingen scoort onvoldoende of matig op het criterium maatschappelijke oriëntatie. De index maatschappelijke oriëntatie is ontwikkeld om meer inzicht te krijgen in de bredere maatschappelijke oriëntatie van sportverenigingen buiten het aanbieden van regulier sportaanbod. Deze index bestaat uit twee criteria: maatschappelijke activiteit en maatschappelijke intentie.

Maatschappelijke activiteit staat voor de mate waarin verenigingen actief een maatschappelijke rol vervullen en maatschappelijke intentie staat voor de houding van verenigingen ten opzichte van een actieve bredere maatschappelijke rol. Twee vijfde van de verenigingen is maatschappelijk actief en twee vijfde van de verenigingen staat open voor een (meer) maatschappelijke functie (figuur 4.3).

Grote(re) verenigingen en verenigingen met een eigen accommodatie zijn maatschappelijker georiënteerd dan kleine verenigingen en verenigingen die geen eigen accommodatie hebben (figuur 4.4). Zowel op maatschappelijke activiteit als intentie scoren deze verenigingen hoger. Aangezien de maatschappelijke intentie bij veel sportverenigingen hoger is dan de maatschappelijke activiteit, is de verwachting dat het aantal verenigingen met een sterkere maatschappelijke oriëntatie de komende jaren toeneemt.

Figuur 4.4 Maatschappelijke oriëntatie sportvereniging naar achtergrond (in procenten, n=442)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2018/2019.

4.3 Vitaliteitsindex

Figuur 4.5 Vitaliteitsindex sportverenigingen (in procenten, n=442)

		Organisatiekracht			
		Onvoldoende	Matig	Voldoende	Goed
Maatschappelijke oriëntatie	Onvoldoende	3	7	16	8
	Matig	2	9	13	7
	Voldoende	1	10	14	7
	Goed	0	0	2	2

Kwetsbare verenigingen (Onvoldoende/Matig Organisatiekracht)
Krachtige verenigingen (Voldoende/Goed Organisatiekracht)
Maatschappelijke verenigingen (Onvoldoende/Voldoende Maatschappelijke oriëntatie)
Vitale verenigingen (Voldoende/Goed Maatschappelijke oriëntatie)

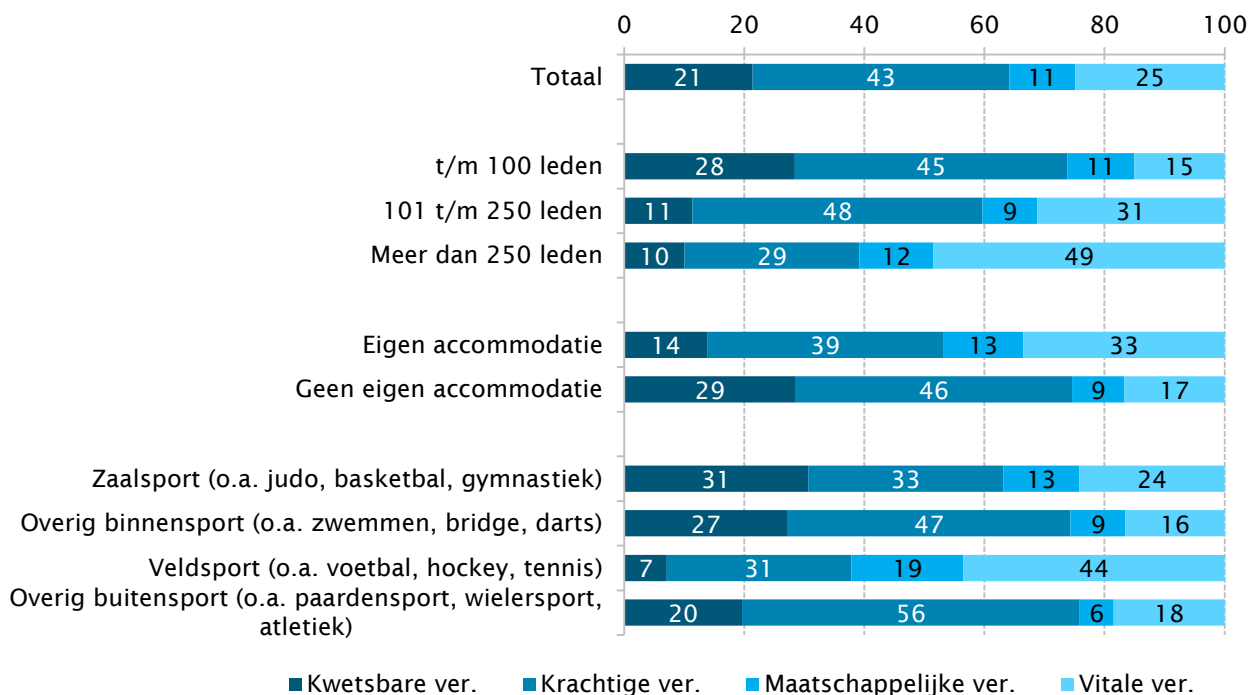
Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2018/2019.

Een kwart van de sportverenigingen in Nederland kan als vitale vereniging worden beschouwd (25%, zie figuur 4.5). In de vitaliteitsindex zijn vier segmenten van verenigingen te onderscheiden op basis van de score op de dimensies organisatiekracht en maatschappelijke oriëntatie. Organisatiekracht staat voor de mate waarin verenigingen in staat zijn om hun sport aan te bieden aan huidige en potentiële leden. Maatschappelijke oriëntatie omvat de mate waarin verenigingen zich richten op maatschappelijke activiteiten en/of taken. Vitale verenigingen zijn goed in staat om hun sportaanbod te organiseren en zijn daarbij breed maatschappelijk georiënteerd. Grote verenigingen, verenigingen met een eigen accommodatie en veldsportverenigingen zijn vaker vitale verenigingen (figuur 4.6).

21 procent van de verenigingen is te omschrijven als kwetsbare vereniging. Deze verenigingen hebben een minder krachtige organisatie en hebben nauwelijks oog voor een bredere maatschappelijke functie. Ongeveer twee vijfde van de verenigingen behoort tot het segment krachtige verenigingen. Deze verenigingen hebben voldoende organisatiekracht, maar zijn (nog) nauwelijks maatschappelijk georiënteerd. Een kleine groep verenigingen (11%) vervult in de omgeving een bredere maatschappelijke functie, maar de organisatie van de club verdient nog aandacht. Dit zijn de zogenaamde maatschappelijke verenigingen.

Kleinere verenigingen (≤ 250 leden) en de overige binnen- en buitensporten zijn vaak krachtige verenigingen (figuur 4.6). Een kwart van de kleine verenigingen en de verenigingen zonder accommodatie is kwetsbaar.

Figuur 4.6 Vitaliteit sportverenigingen naar achtergrond (in procenten, n=442)

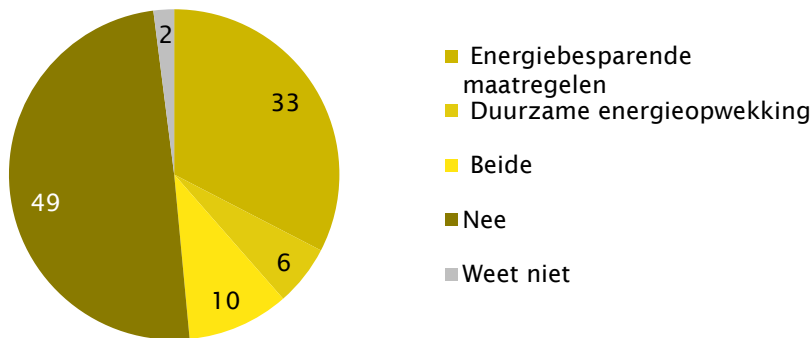

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2018/2019.

5. Overige thema's

5.1 Duurzaamheid

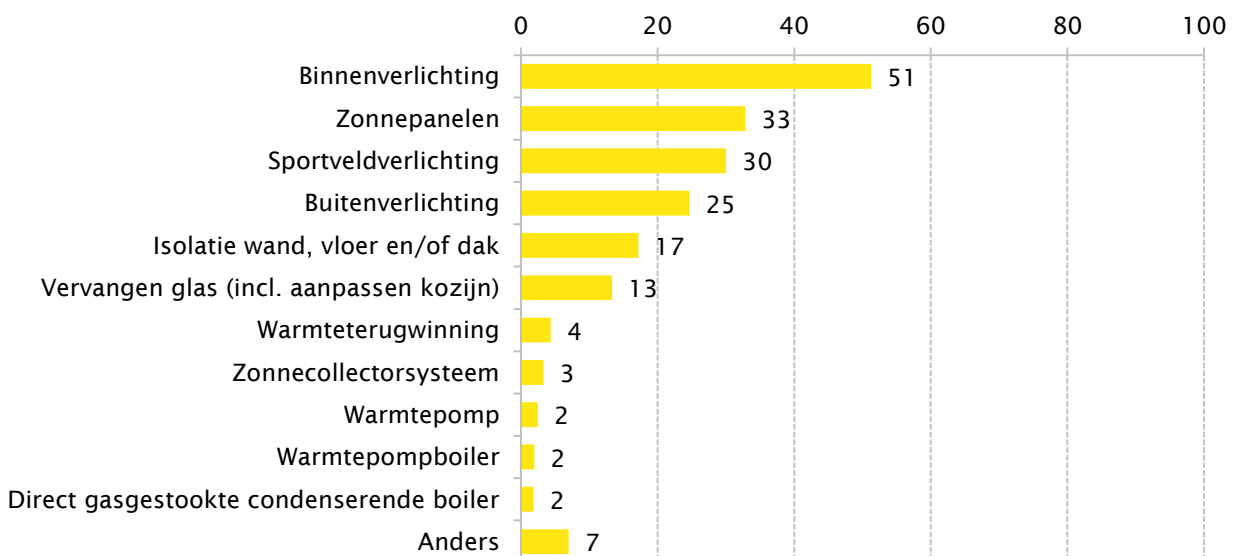
Figuur 5.1 Investerings, bij sportverenigingen met eigen accommodatie en/of kantine, in maatregelen gericht op energiebesparing en energieopwekking in de afgelopen vijf jaar (in procenten, n=317)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2018.

De helft van de sportverenigingen met een eigen accommodatie en/of kantine heeft de afgelopen vijf jaar in energiebesparende maatregelen of duurzame energieopwekking geïnvesteerd (figuur 5.1). Met name grote verenigingen (>300 leden) en veldsportverenigingen (o.a. voetbal, hockey en tennis) namen energiemaatregelen. De afgelopen vijf jaar investeerden verenigingen voornamelijk in verlichting (figuur 5.2). De helft van de verenigingen die investeerde, investeerde in binnenverlichting, drie op de tien in sportveldverlichting en een kwart in buitenverlichting (figuur 2). Kleine verenigingen namen vaker maatregelen voor binnenverlichting, grote verenigingen vaker voor sportveldverlichting. Een derde van de verenigingen investeerde in zonnepanelen en/of zonnecollectorsysteem. Dit zijn voornamelijk (middel)grote verenigingen. Een derde van de verenigingen heeft de komende jaren belangstelling voor subsidie op energiebesparende maatregelen, met name voor zonnepanelen en isolatie.

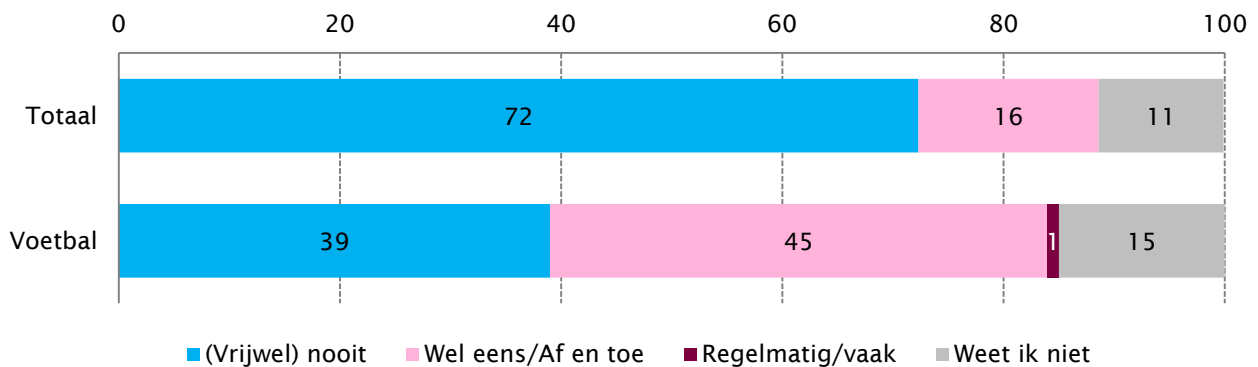
Figuur 5.2 Investerings in maatregelen gericht op energiebesparing en energieopwekking bij sportverenigingen in de afgelopen vijf jaar (in procenten, n=317)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2018.

5.2 Sport en discriminatie

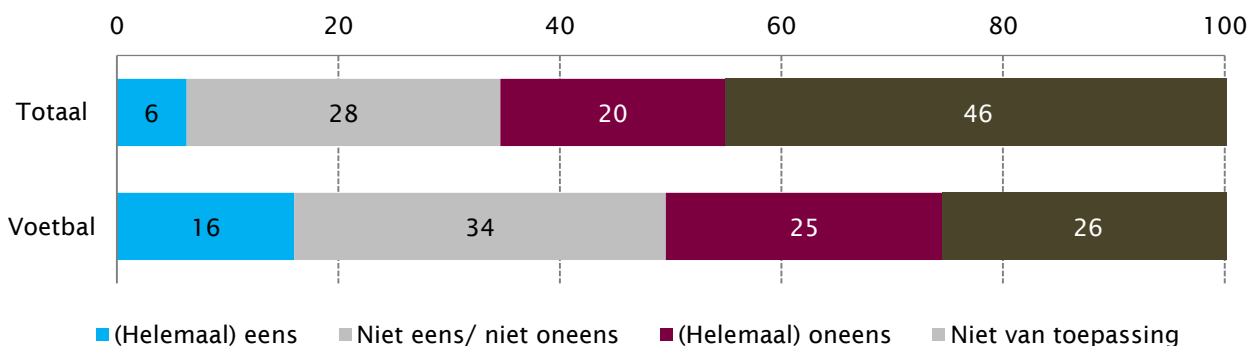
Figuur 5.3 In hoeverre komt homonegativiteit (bijv. het maken van algemene grappen of opmerkingen als ‘homo’) voor binnen de vereniging, uitgesplitst naar verenigingsbestuurders (n=485) en verenigingsbestuurders voetbal (n=89) (in procenten)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2018.

Homonegativiteit, bijvoorbeeld het maken van algemene grappen of opmerkingen als ‘homo’, komt vaker bij voetbalverenigingen voor in vergelijking met sportverenigingen in het algemeen. Figuur 5.3 laat zien dat homonegativiteit bij ongeveer de helft (45%) van de voetbalverenigingen weleens voorkomt; bij andere verenigingen is dit 16 procent. Wat voor de acceptatie van homoseksualiteit (en effectiviteit van beleid) als een positieve ontwikkeling kan worden gezien, is dat voetbalbestuurders aangeven dat in hun vereniging vaker positieve aandacht was voor de acceptatie van homoseksualiteit. Daarnaast geeft ongeveer twee derde (66%) van de voetbalverenigingen aan dat binnen hun vereniging expliciet beleid bestaat dat is gericht op het tegengaan van discriminatie, inclusief discriminatie naar seksuele voorkeur; bij andere sportverenigingen is dit iets meer dan een kwart. Dat betekent dat daar waar de acceptatie van homoseksualiteit in de sport het moeizaamst is, de meeste positieve aandacht voor homoacceptatie is.

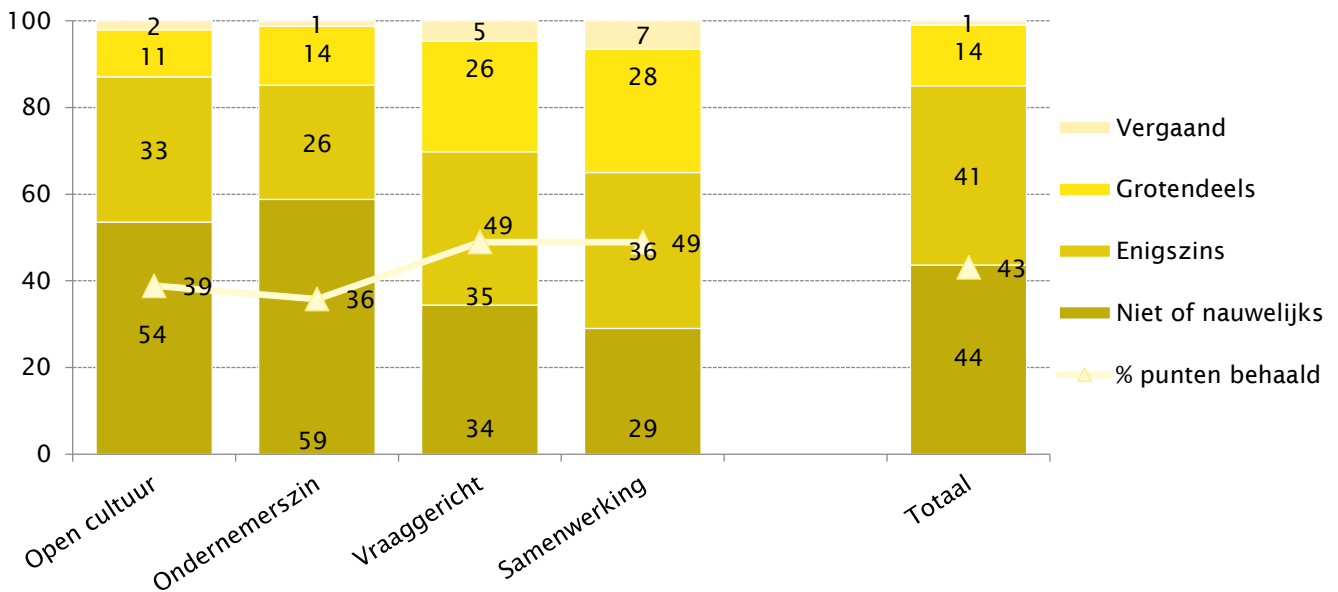
Figuur 5.4 Positieve aandacht voor de acceptatie van homoseksualiteit in de sportvereniging, uitgesplitst naar verenigingsbestuurders (n=485) en verenigingsbestuurders voetbal (n=89) (in procenten)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2018.

5.3 Open club

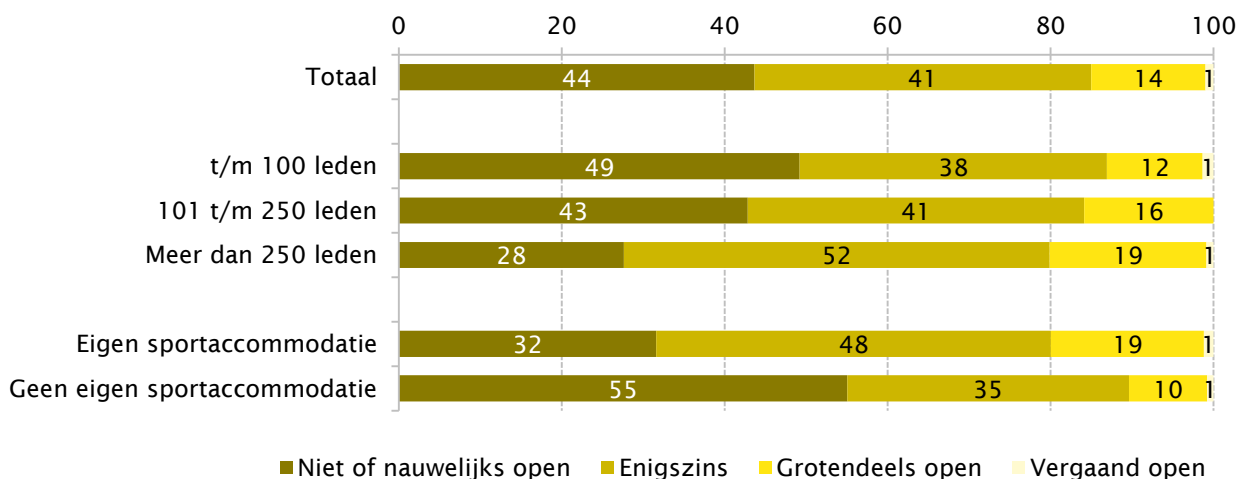
Figuur 5.5 Index Open club sportverenigingen (in procenten, n=442)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2018/2019.

15 procent van de verenigingen is te beschouwen als een club die grotendeels of vergaand open is (figuur 5.5). In samenwerking met NOC*NSF, Kenniscentrum Sport, Hogeschool Arnhem en Nijmegen en Mulier Instituut is een index Open club ontwikkeld. Binnen de index 'Open club' worden vier dimensies onderscheiden: Open cultuur, Ondernemerszin, Vraaggerichtheid en Samenwerking. De vier dimensies maken samen de index Open club. Verenigingen scoren het hoogst op de dimensies Vraaggericht (actief op zoek naar vragen, behoeften van leden, betrokkenen en omgeving) en Samenwerking (zoeken naar samenwerking en verbinding met derden). Ondernemerszin (gericht op initiëren en signaleren van nieuwe initiatieven om de club te versterken) is bij verenigingen veel minder aan de orde (15% grotendeels tot vergaand). Bij 13 procent van de verenigingen is sprake van een open cultuur (breed gedragen overtuiging dat interactie en verbinding met (partijen uit) de omgeving bijdraagt aan de club). Grote verenigingen en verenigingen die een sportaccommodatie ter beschikking hebben zijn vaker grotendeels of vergaand open (figuur 5.6).

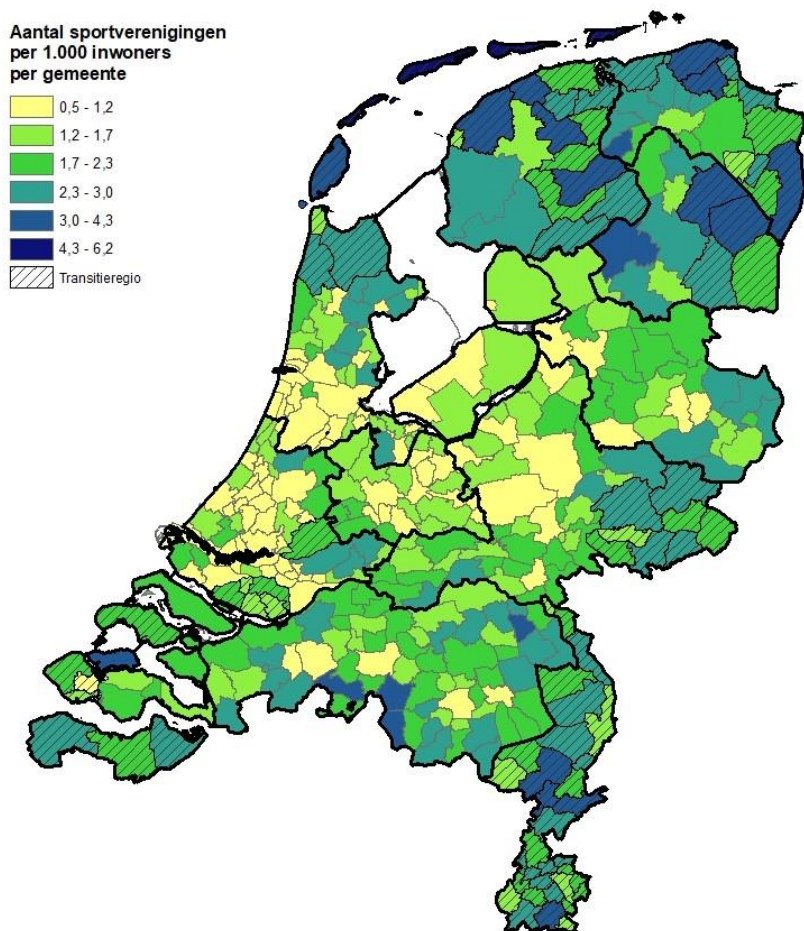
Figuur 5.6 Mate van Open club naar achtergrond verenigingen (in procenten, n=442)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2018/2019.

6. Verenigingen op kaart

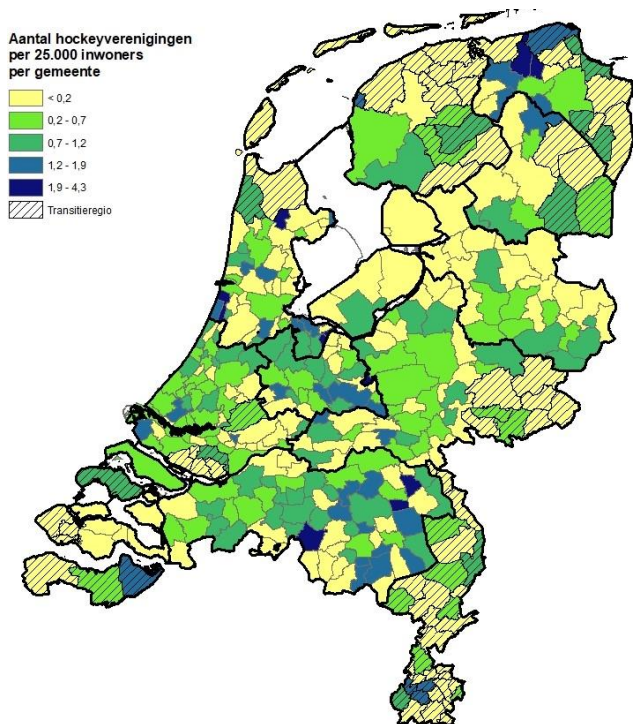
Kaart 6.1 Aantal sportverenigingen per 1.000 inwoners per gemeente in Nederland

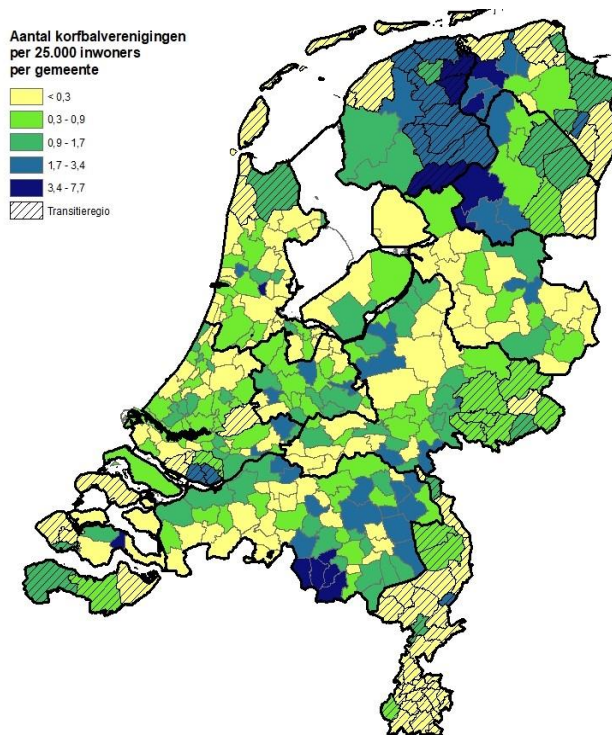
Bron: KvK, 2018. Bewerking en kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

In 2018 telt Nederland ongeveer 24.000 sportverenigingen (Lucassen & Van der Roest, 2018). In kaart 6.1 is het aantal sportverenigingen per 1.000 inwoners per gemeente weergegeven. Het aantal verenigingen per 1.000 inwoners verschilt sterk per regio. In gemeenten aan de landsgrenzen van Nederland en in transitieregio's (gebieden met demografische krimp) ligt het aantal verenigingen per 1.000 inwoners hoger dan in andere regio's in Nederland. Ook per tak van sport zijn verschillen te zien in het aantal verenigingen per regio. Met name korfbalverenigingen en volleybalverenigingen zijn goed vertegenwoordigd in de transitiegebieden. Korfbal wordt met name in het noorden en het zuiden van het land gespeeld. Hockeyverenigingen zijn sterk vertegenwoordigd in stedelijk gebied en badmintonverenigingen zijn redelijk over het land verdeeld (kaart 6.2-6.5).

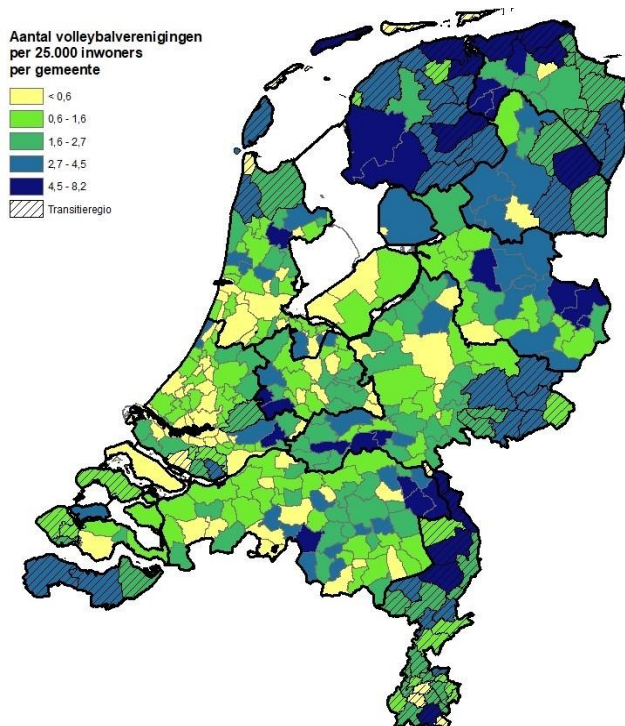
Kaart 6.2 Aantal hockeyverenigingen per 25.000 inwoners per gemeente in Nederland

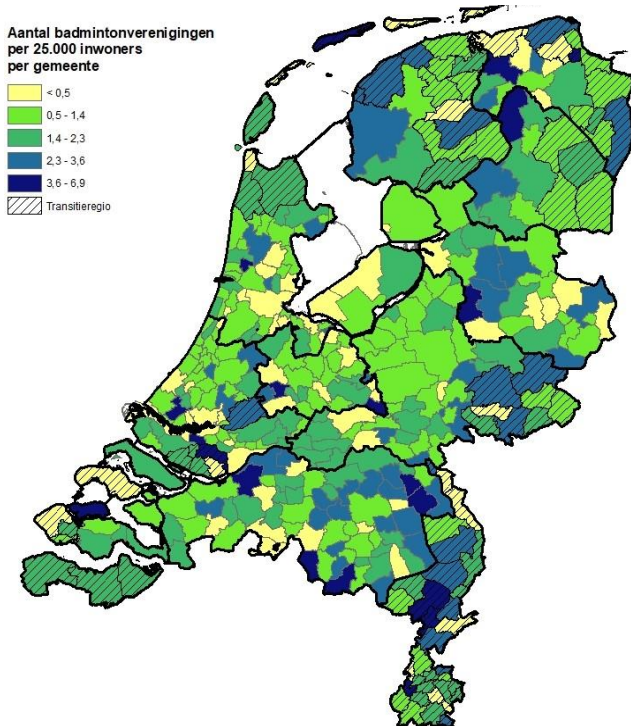
Kaart 6.3 Aantal korfbalverenigingen per 25.000 inwoners per gemeente in Nederland

Kaart 6.4 Aantal volleybalverenigingen per 25.000 inwoners per gemeente in Nederland

Kaart 6.5 Aantal badmintonverenigingen per 25.000 inwoners per gemeente in

Bron: KvK, 2018. Bewerking en kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

7. Kengetallen

In dit Jaarbericht is het functioneren van sportverenigingen in 2018 op verschillende onderwerpen beschreven. In tabel 7.1 zijn de belangrijkste kengetallen op deze onderwerpen samengebracht. Met het uitbrengen van het Jaarbericht Verenigingsmonitor worden jaarlijks de stand van zaken en de kengetallen geactualiseerd. Een uitgebreide beschrijving van de langjarige ontwikkelingen in het sportverenigingsleven is gepresenteerd in het [Brancherapport Sportverenigingen in Nederland](#).

Kengetallen 2018

In de rapportage ‘Versterking data-infrastructuur sport’ (Tiessen-Raaphorst & De Haan, 2012) worden 329 kengetallen voor de sport onderscheiden. Met een kengetal wordt een cijfer bedoeld dat inzicht geeft in de actuele situatie en/of de ontwikkeling van relevante doelen van sportbeleid. Een kengetal is de uitkomst van onderzoek of registraties. De Verenigingsmonitor is één van de onderzoeken waarmee kengetallen kunnen worden gegenereerd. In tabel 7.1 zijn de kengetallen weergegeven die op basis van de Verenigingsmonitor 2018 konden worden ingevuld. De indeling is conform de pijlers en thema’s in de rapportage van het SCP.

Tabel 7.1 Kengetallen 2018 Verenigingsmonitor (Versterking data–infrastructuur sport)

Kengetal	Meeteenheid	Score
<i>B. Meedoen in Nederland: Kader</i>		
Verenigingsvacatures	Aantal verenigingen met vacatures voor vrijwilligers	62% van de sportverenigingen heeft vacatures voor vrijwilligers en/of betaalde medewerkers
Vitale sportvereniging	Vitaliteit sportvereniging op een aantal aspecten	25% van de sportverenigingen is een vitale sportvereniging
<i>B. Meedoen in Nederland: sport- en beweegaanbieders</i>		
Samenwerking	Aandeel sportaanbieders dat samenwerkt met andere partijen	86% van de sportverenigingen werkt samen met een of meer organisaties
Samenwerking sport en buurt	Aantal samenwerkingsprojecten sport en buurt	16% van de sportverenigingen werkt samen met buurt-/wijk-/welzijnsorganisaties
Samenwerking sport onderwijs	Aantal samenwerkingsprojecten sport en onderwijs	39% van de sportverenigingen werkt samen met scholen (vo/po)
<i>D. Kaart van Nederland: gebruikers sportaanbieders</i>		
Eigendom accommodatie vereniging	Aantal sportaanbieders met eigen accommodatie	49% van de sportverenigingen beschikt over een eigen sportaccommodatie/-complex (ruime definitie)*
Tevredenheid sportaccommodatie vereniging	Rapportcijfers tevredenheid aspecten sportaccommodaties verenigingen	69% van de sportverenigingen scoort voldoende tot goed op het organisatiekrachtcriterium accommodaties

* De term ‘eigen’ is ruim geïnterpreteerd. Ook wanneer de voorzieningen waarvan de vereniging gebruikmaakt niet in eigendom zijn van de vereniging, maar zij wel verantwoordelijk is voor het dagelijkse beheer en onderhoud ervan, is er sprake van een eigen sportaccommodatie of -complex.

Vervolg tabel 7.1 Kengetallen 2018 Verenigingsmonitor (Versterking data-infrastructuur sport)

Kengetal	Meeteenheid	Score
<i>F. Algemeen: beleid</i>		
Diversiteit sportbesturen	Diversiteit sportbesturen	Diversiteit sportbesturen
Beleidsplannen	Sportaanbieders met beleidsplannen op divers gebied	55% van de sportverenigingen heeft plannen/doelstellingen op papier gezet
<i>F. Algemeen: economie en financiën</i>		
Financiële positie sportaanbieders	Financiële positie sportaanbieders	71% van de sportverenigingen beoordeelt de financiële positie als (zeer) gezond

Kengetallen monitoring Sportakkoord

Vanaf januari 2019 is het Nationaal Sportakkoord 'Sport verenigt Nederland' in uitvoering. Om de voortgang van het akkoord te volgen, is een aantal indicatoren vastgesteld. Een aantal van deze indicatoren wordt door middel van het Verenigingspanel gemonitord. De kengetallen van de indicatoren op verenigingsniveau worden in onderstaande tabel weergegeven. De gepresenteerde kengetallen zijn niet allemaal in dit Jaarbericht beschreven. Zie paragraaf 8 voor de thematische publicaties waar uitgebreider op de problematiek en ontwikkelingen zijn ingegaan.

Tabel 7.2 Kengetallen 2018 Verenigingsmonitor Monitoring Nationaal Sportakkoord

Deelakkoord	Indicator	Score
Inclusief sporten en bewegen en positieve sportcultuur	Sociale diversiteit/ vertegenwoordiging diverse groepen in sportverenigingskader (bestuur/trainers)	10% van de sportverenigingen heeft bestuursleden van niet-Nederlandse herkomst. 12% van de sportverenigingen heeft clubtrainers van niet-Nederlandse herkomst 5% van de sportverenigingen heeft hoofdtrainer van niet-Nederlandse herkomst. 27% van de clubtrainers is vrouw 14% van de hoofdtrainers is vrouw 27% van de clubtrainers is jonger dan 25 jaar 29% van de clubtrainers is ouder dan 50 jaar 15% van de hoofdtrainers is jonger dan 35 jaar 48% van de hoofdtrainers is ouder dan 50 jaar
Vitale sport- en beweegaanbieders en positieve sportcultuur	Percentage vitale sportverenigingen in Nederland	25% van de sportverenigingen is een vitale sportvereniging
Vitale sport- en beweegaanbieders en positieve sportcultuur	Percentage open sportaanbieders in Nederland	1% van de sportverenigingen is 'vergaand' open, 14% is 'grotendeels' open.
Vitale sport- en beweegaanbieders en positieve sportcultuur	Voldoende omvang vrijwillig kader	82% van de sportverenigingen beschikt over voldoende vrijwilligers

Vervolg Tabel 7.2 Kengetallen 2018 Verenigingsmonitor Monitoring Nationaal Sportakkoord

Deelakkoord	Indicator	Score
Vitale sport- en beweegaanbieders en positieve sportcultuur	Samenwerking tussen sportaanbieders, sporttak specifiek en sporttak-doorsnijdend	58% van de sportverenigingen werkt samen met andere sportverenigingen 7% van de sportverenigingen werkt samen met sportschool/fitnesscentrum
Vitale sport- en beweegaanbieders en positieve sportcultuur	Samenwerking tussen sportaanbieders en gemeente	57% van de sportverenigingen werkt samen met de gemeente
Vitale sport- en beweegaanbieders en positieve sportcultuur	Verenigingsondersteuning/procesbegeleiding	8% van de sportverenigingen is bekend met procesbegeleider 2% van de sportverenigingen heeft het afgelopen jaar gebruikgemaakt van een procesbegeleider Thema's waarop procesbegeleider wordt ingezet: vrijwilligersbeleid, fusie, maatschappelijke functie 22% van de sportverenigingen heeft het afgelopen jaar gebruikgemaakt van verenigingsondersteuning
Vitale sport- en beweegaanbieders en positieve sportcultuur	Technisch pedagogisch beleid - inzet sportkadercoach	15% van de sportverenigingen is bekend met sportkadercoach 4% van de sportverenigingen heeft het afgelopen jaar gebruikgemaakt van een sportkadercoach
Duurzame sportinfrastructuur	Verduurzamen sportaccommodaties	51% van de sportverenigingen met een eigen accommodatie en/of kantine heeft de afgelopen vijf jaar in energiebesparende maatregelen of duurzame energieopwekking geïnvesteerd Verenigingen (met eigen accommodatie en/of kantine) investeerden in: Binnenverlichting (51%) Zonnepanelen (33%) Sportveldverlichting (30%) Buitenverlichting (25%) Isolatie wand, vloer en/of dak (17%) Vervangen glas (incl. aanpassen kozijn) (13%) Warmteterugwinning (4%) Zonnecollectorsysteem (3%) Warmtepomp (2%) Warmtepompboiler (2%) Direct gasgestookte condenserende boiler (2%)

8. Publicaties

De resultaten van de peilingen bij het Verenigingspanel zijn in verschillende onderzoeken en publicaties gebruikt. De resultaten uit de peilingen in 2018 zijn te vinden in onderstaande publicaties.

Landelijk

Hoeijmakers, R. & Elling, A. (2018). [Seksuele diversiteit in de breedtesport](#). Utrecht: Mulier Instituut

Lindert, C. van, Brandsema, A., Dellas, V. & Jonge, M. de (2018). [Ontmoetingen tussen sporters met en zonder een verstandelijke beperking. Nulmeting #PlayUnified](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Lucassen, J. & Roest, J.-W. van der (Red.) [Sportverenigingen in Nederland. Veerkrachtige verbanden voor sport. \(Brancherapport Sport 6\)](#). Utrecht/Nieuwegein: Mulier Instituut/Arko Sports Media.

Ooms, L., Dellas, V. & Lindert, C. van (2018). [Bekendheid en inzet van erkende sport- en beweeginterventies. Een verdiepend onderzoek onder \(potentiële\) gebruikers](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Stam, W. van, Brandsema, A., Jonge, M. de, Maasdam, S. & Lindert, C. van (2018). [De organisatie van sportaanbod voor mensen met een beperking. Stand van zaken bij sportverenigingen, zwemorganisaties en fitnesscentra](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Lokaal

Brandsema, A., Kalmthout, J. van & Slot-Heijs, J.J. (2018). [Verenigingsmonitor 2017 Zoetermeer](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Brandsema, A., Hoeijmakers, R. & Kalmthout, J. van (2018). [Verenigingsmonitor Enkhuizen 2018](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Brandsema, A. & Kalmthout, J. van (2018). [Monitor sport & cultuur 2018. Verenigingen en commerciële organisaties in Edam-Volendam](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Hoeijmakers, R., Brus, J. & Kalmthout, J. van (2018). [Voetbal op Goeree-Overflakkee. Ruimte- en vitaliteitsonderzoek voetbalverenigingen](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Vakbladen

Elling, A. & Hoeijmakers, R. (2018). [Diversiteit in de sport: over wat en wie hebben we het eigenlijk?](#) *Sport & Strategie*, 12, 30-31.

Kalmthout, J. van (2018). [Ouderen op de sportvereniging](#). *Sport, Bestuur en Management*, 20(4), 16-17.

Kalmthout, J. van (2018). [Sociale diversiteit nauwelijks prioriteit in de sportvereniging](#). *Sport, Bestuur en Management*, 20(5), 14-15.

Kalmthout, J. van (2018). [Meer aanbod voor mensen met een beperking bij verenigingen mogelijk](#). *Sport, Bestuur en Management*, 20(6), 14-15.

Factsheets

Brandsema, A., Elling, A. & Maasdam, S (2018). [Ouderen in de sportvereniging \(factsheet 2018/23\)](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Hoeijmakers, R. & Elling, A. (2018). [LHBTI in de breedtesport \(factsheet 2018/9\)](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Kalmthout, J. van (2018). [Duurzaamheidsmaatregelen bij sportverenigingen \(factsheet 2018/21\)](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Maasdam, S., Stam, W. van, Jonge, M. de, Lindert, C. van (2018). [Gehandicaptensport en sportaanbieders: een \(on\)mogelijke combinatie? \(factsheet 2019/3\)](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Websheet

Hoeijmakers, R. & Elling, A. (2019). [Diversiteit in kaderfuncties](#). Utrecht: Mulier Instituut

Bijlage Methodologische verantwoording

De Verenigingsmonitor 2018 bestaat uit drie peilingen bij het MI Verenigingspanel.

De thema's van de eerste peiling was sportaanbod voor ouderen, sociale diversiteit in de vereniging en sport en discriminatie. In samenwerking met De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland zijn vragen opgenomen over duurzaamheidsmaatregelen. De dataverzameling liep van april 2018 tot en met eind mei 2018. In totaal zijn 2.264 sportverenigingen uitgenodigd. De gegevens van 485 verenigingen zijn geanalyseerd: een respons van 21 procent.

De tweede peiling stond in het teken van sporten met een beperking in sportverenigingen. Het ging daarbij om sportaanbod voor mensen met een beperking, meer specifiek ook voor mensen met een verstandelijke beperking. Aan deze vragenlijst zijn vragen over (erkende) sport- en beweeginterventies toegevoegd. De dataverzameling vond plaats van half juli tot en met begin september 2018. In totaal zijn 2.277 verenigingen uitgenodigd. De gegevens van 407 verenigingen zijn geanalyseerd: een respons van 18 procent.

De derde peiling bevatte de onderwerpen organisatiekracht, maatschappelijke oriëntatie, vitaliteit, Open club, buurtsportcoaches en enkele vragen in het kader van positieve sportcultuur en het Nationaal Preventieakkoord. De data zijn verzameld in de periode van half december 2018 tot en met half februari 2019. In totaal zijn 2.268 verenigingen uitgenodigd. De gegevens van 442 verenigingen zijn geanalyseerd: een respons van 19,5 procent.

Bij de analyse van de vitaliteitsindex is voor het criterium kader een correctie toegepast op de berekening. De resultaten van het criterium kader zijn daardoor niet een-op-een vergelijkbaar met de meting in 2016. De correctie is nauwelijks van invloed geweest op het totaal aan organisatiekracht. De index Open club is op basis van de eerste meting in 2016 aangepast. Daarmee zijn de resultaten uit deze meting niet goed vergelijkbaar met de resultaten uit 2016.

De Verenigingsmonitor wordt uitgezet onder de verenigingen van het MI Verenigingspanel. Het Verenigingspanel bestaat uit iets meer dan 2.000 verenigingen. Verschillende categorieën verenigingen (grootte, type sport, gespreid naar regio) zijn zo goed mogelijk naar evenredigheid vertegenwoordigd. Het Verenigingspanel wordt continu aangevuld en met sportverenigingen uitgebreid. Daarbij worden de verschillende criteria voor representativiteit steeds meegenomen.

De representativiteit van het panel is niet in alle opzichten optimaal. Qua omvang van de verenigingen is een betere afspiegeling wenselijk. Gezien de landelijke gegevens die als referentiemateriaal beschikbaar zijn, is het aannemelijk dat de grotere verenigingen in het panel zijn oververtegenwoordigd, terwijl de kleine verenigingen (≤ 100 leden) zijn ondervertegenwoordigd.

Om vergelijkingen met voorgaande metingen bij het panel mogelijk te maken en een goede afspiegeling te vormen van de georganiseerde verenigingssport in Nederland, worden de gegevens gewogen naar grootte van de verenigingen en de aard van de sport (zaalsport, overige binnensport, veldsport en overige buitensport). Als referentiemateriaal wordt de Statistiek Sportorganisaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek gebruikt. Sportverenigingen zijn niet automatisch aangesloten bij een sportbond en NOC*NSF. In totaal zijn ruim 24.000 verenigingen lid van sportbonden die aangesloten zijn bij NOC*NSF. In het Verenigingspanel zitten zowel verenigingen die aangesloten zijn, als verenigingen die niet bij een sportbond zijn aangesloten. Door afronding van getallen kan het voorkomen dat het totaal in tabellen en figuren niet optelt tot 100 procent terwijl dat wel wordt verwacht.

[klik hier](#) voor informatie over het MI Verenigingspanel en [klik hier](#) voor verenigingsonderzoeken.

Mulier Instituut | Sportonderzoek voor beleid en samenleving
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl